

"המגדלור"

שילוב והכלת תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד בלימודי היסטוריה בחמ"ד

חוברת הנחיות ועזרי-הוראה למורה

יוסי לונדין

מוריה בר-און

מדריכה ארצית אוכלוסיות מיוחדות חמ"ד מפמ"ר היסטוריה בחמ"ד
מהדורה ראשונה- בלהה גליקסברג

מסמך מעודכן תשפ"ז

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

מסמכי יסוד

1.הנחיות ונהלים

"נעים להכיר" תלמידי חמד"ה

במערכת החינוך בישראל, כמו במערכות חינוך אחרות בעולם, לומדים תלמידים בעלי יכולות מגוונות וצרכים שונים.

הכלה של כל התלמידים במערכת החינוך והשתלבות בה הן ערך ראשון במעלה ובוודאי בלימודי היסטוריה בחמ"ד המעצבים את הזהות הלאומית, הערכית והדתית של התלמידים. חברה המכילה את כל פרטיה מעמיקה את התובנה של גיוון ושל העושר הטמון בה. כל פרט בחברה יכול לתרום את חלקו ליצירת תמונה שלמה של חברה, ומכל אחד אפשר ללמוד.

המחויבות להכלתם ולהשתלבותם של תלמידים היא אתגר חשוב לצוותי ההוראה. מחויבות זו כרוכה בתפיסת עומק תודעתית ובהשקפה שלפיה כל תלמיד זכאי ללמוד בקרב קהילתו הקרובה ולחוות בה חיים משותפים לאורך כל שעות היום, במוסדות החינוך, בשעות הפנאי ובמבחר מסגרות שמחוץ למוסדות החינוך. לצד זה יש להטמיע את ההכרה כי מענים שונים לתלמידים שונים מעניקים ערך מוסף לכל כיתה ומקדמים את כולה.¹

תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד הם תלמידים שעברו ועדת זכאות ואפיון² מסיבות שונות ומשולבים במסגרות שונות:

- תלמידי חינוך מיוחד המשולבים בכיתות רגילות בחטיבות ביניים ובחטיבות עליונות.
- כיתות חינוך מיוחד שבהם ניתנים שירותי חינוך מיוחד במוסד חינוך רגיל.
- מוסד חינוך מיוחד מוכר שניתנים בו שירותי חינוך מיוחד.

תלמידים בעלי לקויות למידה הם תלמידים שעברו אבחון פסיכו-דידקטי ואישורן בוועדת התאמות.

- תלמידים בעלי הפרעות למידה מאובחנות כגון- דיסלקציה, דיסגרפיה, דיסקלקוליה ועוד.³
- הפרעות קשב וריכוז- הפרעות נוירו-התפתחותיות המתבטאות בקשיים בקשב וריכוז ולעיתים בהיפראקטיביות ובאימפולסיביות הפוגעים בתפקוד.⁴

תלמידים אלו מתמודדים עם אתגרים רבים:

- ❖ מימוש כישוריהם בתחום הקוגניטיבי לימודי.
- ❖ חוסר תשומת לב, חוסר הבחנה במידע ומוסחות גבוה.

¹ <https://pop.education.gov.il/hahala-hishtalvot/>

² <https://pob.education.gov.il/Talmidim/special-education/Pages/Entitlement-Committee.aspx>

³ <https://parents.education.gov.il/prhnet/gov-education/support/coping-in-school/learning-disabilities>

⁴ <https://parents.education.gov.il/prhnet/gov-education/support/coping-in-school/adhd>

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

❖ צרכים רבים טיפוליים וחינוכיים.

❖ השלמת פערים לימודיים במקצועות הלימוד השונים, וחוסר במיומנויות ללמידה אפקטיבית המונחים להיסטוריה בחמ"ד משתדלים לסייע לתלמידים אלו בהשתלבות מיטבית בלמידה ובכיתות.

נהלים

א. תלמידים מתקבלים לכיתות חינוך מיוחד או כמשתלבים בכיתות רגילות **רק לאחר אבחון מתאים ואישור של ועדת זכאות ואפיון**.⁵

ב. בית הספר מגייס מעגל שותפים לתהליך הקליטה של התלמיד-ההורים, המנחה, צוות טיפולי, היועץ/ת, רכז/ת השתלבות והכלה ועוד. חשוב לדעת מי הגורמים המטפלים בתלמיד בבית הספר **ולהיעזר בהם בכל צורך**.

ג. על המורה לוודא בתחילת שנה לפני הכניסה לכיתה מי הם התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד בכיתתו.

ד. לכל תלמיד חמד"ה יש צרכים ייחודיים ויש **לתת את המענים הרלוונטיים לו לפי התל"א** (תוכנית לימודית אישית שבית הספר והמנחה בונים לתלמיד)

ה. בתוכנית שתיבנה לכל תלמיד תהיה התייחסות לתכני הלימוד ולמיומנויות. ההיבחות במהלך השנה תהיה על פי ההתאמות המגיעות לתלמידי החנ"מ.

חשוב לקרוא בפירוט את הנהלים- ניתן לראות בחוזר המנכ"ל-**ישום חוק חינוך מיוחד, הכלה והשתלבות**.

ו. **שעות שילוב לתלמידי חמד"ה-**

בית הספר מקבל שעות שילוב על פי נוסחה של סל מוסדי ומקצה אותן לתלמידים באופן פרטני או קבוצתי על פי הצרכים שלהם.⁶ כדאי לוודא שחלק משעות אלו מנוצלות גם לתגבור הלמידה בהיסטוריה.

⁵ <https://pob.education.gov.il/Talimidim/special-education/Pages/Entitlement-Committee.aspx>

⁶ https://apps.education.gov.il/Mankal/horaa.aspx?siduri=385#_Toc256000133 מסמך ישום חוק חינוך מיוחד

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

נהלים - לקוויות למידה

א. אבחון- יש צורך באבחון עדכני ובאישור ועדת התאמות.⁷

ב. בבית הספר ישנם שותפים לתהליך הליווי של התלמיד- ההורים, המחנך, היועץ, מורת השילוב ועוד.
חשוב לדעת מי הגורמים המלווים את התלמיד בבית הספר ולהיעזר בהם בכל צורך.

ג. לימודי היסטוריה בחטיבה העליונה-

תלמידי חמד"ה הניגשים לבגרות נבחנים בשאלון 29281 (הרגיל) או בשאלוני הבגרות הגמישה (29215, 29225, 29214, 29224) ובהתאמה בשאלון ההערכה החלופית שסמלו 29283.

ישנן כמה רמות של דרכי היבחנות בהיסטוריה בחמ"ד-⁸

התאמות ברמה 1	התאמות ברמה 2	התאמות ברמה 3
התעלמות משגיאות כתיב, הגדלת שאלון הבחינה, תוספת זמן, שעתוק.	הכתבה/הקראה לבוחן ניטרלי	מבחן בעל פה ⁹ במקצועות רבי מלל (מול בוחן או מול I-TEST) ¹⁰ , מבחן מותאם.

התאמות ברמה 1- ניתן לקבל באמצעות ועדה בית ספרית הכוללת את המנהל, היועץ ועוד.

התאמות ברמה 2-3 מתקבלות באישור הוועדה המחוזית¹¹.

⁷ <https://parents.education.gov.il/prhnet/gov-education/studies/exams/adjustments> ועדת התאמות

⁸ <https://parents.education.gov.il/prhnet/gov-education/studies/exams/adjustments>

⁹ איך בעצם עושים מבחן בעל פה? נהלי בחינה בעל פה היסטוריה בחמ"ד

¹⁰ שימו לב לשינויים החל מתשפ"ז- עמ' 7, <https://meyda.education.gov.il/files/Exams/HozerYearTashpaz2027.pdf>

¹¹ https://meyda.education.gov.il/files/shefi/liikoheylemida/Hatamot_2024/Hozer_Hatamot_2024-2025.pdf

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

נהלים - חטיבת ביניים

א. תלמידי חינוך מיוחד חטיבות ביניים

במסגרות החינוך המיוחד מתקיימים תהליכי ההוראה על פי עקרונות וכלים המותאמים לגיל התלמיד, לרמת התפקוד שלו, לסוג המוגבלות ולמאפייני הלמידה.

בכיתה לחינוך רגיל ניתנת לתלמידים עם צרכים מיוחדים המשולבים בכיתה תמיכה לימודית, לצד לימודיהם כשאר תלמידי הכיתה. זאת מתוך תפיסה כי תלמידים רבים עם צרכים מיוחדים יכולים להשתלב במסגרת הכיתה הרגילה ולהפיק מכך תועלת רבה, הן מבחינה לימודית והן מבחינה חברתית-רגשית.

תוספת ההוראה והלימוד נועדה לסייע לתלמידים להשתלב מבחינה לימודית, רגשית וחברתית, וניתנת בהתאם לצרכיהם ובהתחשב במשאבים הזמינים של המסגרת החינוכית.

ב. לקויות למידה בחטיבת הביניים - "מלקויות ללמידה"¹²

החל משנת תשע"ח הוציא משרד החינוך תוכנית חדשה לשילוב והכלה של תלמידים לקויי למידה במערכת החינוך.

לתוכנית כמה רכיבים :

1. עבודה רציפה עם תלמידים מתקשים ודגש על תהליכי איתור.
2. פיתוח מקצועי של צוותי החינוך וליווי שלהם
3. משאבים לבית הספר ליישום התערבות.

על פי תוכנית זו הדגש עובר בשכבת גיל זו לאבחון, ליווי וסיוע ופחות להתאמות בדרכי הבחינה.

התאמות בדרכי היבחנות יישקלו רק לאחר התערבות פדגוגית מותאמת ולאחר שהתלמיד קיבל סיוע משמעותי וביצע את הנדרש ממנו בתוכנית הסיוע. ההתאמות יינתנו בצורה מבוקרת, בעיקר בבחינות רחבות היקף.

בהתאם לכך יוצעו מספר מענים לתלמידי חטיבת הביניים כפי שיפורטו להלן.

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

2. חומרים מונגשים לתלמידי חמד"ה

הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד הנגיש במהלך השנים חומרים עבור תלמידי החינוך המיוחד:

- מארז דינמי- תחת סעיף חמד"ה ניתן למצוא דפי עבודה, מערכי שיעור היברידים ועוד.
- חומרים שנאספו מקבוצות הוואטספ של מורי החינוך המיוחד ניתן למצוא בתיאור [קבוצת הוואטסאפ של חמד"ה](#)- קישור לקבוצה ניתן לקבל מהמדריך.

נשמח לקבל חומרים מונגשים גם מכם.

ניתן לשלוח למייל המצורף hemedhistory@gmail.com או למספר 052-7503256.

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

3. חלופות בהערכה

חלופות בהערכה מהוות 30% מציון הבגרות.

להלן קישורים למסמכי החלופות בהערכה המותאמים לשנה"ל תשפ"ז על פי ההנחיות לשעת חירום:

1. מטלת הביצוע: [חמ"ד ועד](#)

בתכנית חמ"ד ועד ניתן לראיין את אנשי העדות פנים אל פנים או בזום יש לצרף לעבודה את הקלטת השיחה הטלפונית של התלמידים עם איש העדות. על פי ההנחיות לשעת חירום.

2. עבודת החקר: [חקר קהילות](#)

התאמות בכתיבת הערכות חלופיות:

- תלמידי חמ"ד המגישים חלופה בהערכה יכולים להגיש את הראיון במטלת "חמד ועד" בצורת שאלות ותשובות.
- ניתן להגיש את העבודה בהקלטה- נציע לתלמידים שמתקשים בכתיבה להגיש את מטלת החקר מוקלטת.
- ניתן להגיש את העבודה כמצגת.

מקור מידע

- המורה יכול להכין לתלמידיו מאגר מגוון של מקורות ראשוניים מהם יבחר התלמיד מקור ראשוני ויסביר את הקשרו. כמו כן, חשוב להתאים את סוג המקור לאוכלוסיית התלמידים – ישנם תלמידים שיכולים להתמודד טוב יותר עם מקורות חזותיים פשוטים כגון – תמונות.

רפלקציה

- תלמידי חמ"ד יכולים להגיש את שלב הרפלקציה כשאלות ותשובות.
- תלמידי חינוך מיוחד יוכלו להגיד רפלקציה כהקלטה בעל פה או בשיחה ותיעוד בעל פה כמו בבחינת הבגרות. שימו לב יש לשמור את התיעוד לכך לצורכי בקרה.

ביבליוגרפיה

- תלמידי חמ"ד יכולים רישום ביבליוגרפי מקוצר.
- במקרים מיוחדים ניתן לקבל אישור מהמפמ"ר יוסי לונדין לראיין בקבוצה יחד עם מורה מלווה. לפרטים ניתן לפנות למדריכה מוריה בר-און.¹³

¹³ פרטי התקשרות בסיום המסמך.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

השלמת הערכה חלופית לאחר התיכון

נבחני חמד"ה המעוניינים להשלים או לשפר הערכה חלופית (30%) לאחר סיום לימודיהם ייבחנו בשאלון 29282.

ההתאמות שניתנו לנבחן משנה בגין לקויות למידה בהיותו בבית ספר תיכון, תקפות עד לסוף שנת הלימודים שבה ימלאו לו 25 שנים. יש לדווח על הזכאות להתאמות בעת ההרשמה לבחינות הבגרות.¹⁴

¹⁴ ההתאמות דורשות היערכות, על כן יש להודיע מראש על הכוונה לממש את ההתאמה

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

4. מתווה חדש - החל מתשפ"ה

תוכנית הברגות הגמישה מאפשרת בחירה בין 2 מתווים בכל אחד מהמקצועות חברה, מורשת ורוח: מתווה חדש או מתווה ישן, החל משכבת י' תשפ"ה - 2025.

במסגרת המתווה החדש הברגות של 2 יחידות הלימוד מתחלקת לשלושה חלקים:

30% ציון בית ספרי הכולל בתוכו הערכה חלופית

35% בחינה חיצונית.

35% שתי משימות לפיתוח מיומנויות מתוקפות ומבוקרות חיצונית.

ניתן לקרוא בפירוט על המתווה באתר הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד - [תוכנית הברגות הגמישה](#). כל אחד מחלקים אלו הותאם גם ללמידת תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד.

א. ציון בית ספרי

הציון הבית ספרי יהיה מורכב מ-15% משימת הערכה חלופית אחת¹⁵ (התייחסות להתאמתה לתלמידי חמד"ה ראו לעיל) ומ-15% ציונים שוטפים ותלמידאות.

ב. בחינה חיצונית

נושאי הלימוד אשר נכללים בבחינה החיצונית הרגילה (70%) יחולקו לשניים.

לבחירת בית הספר יעמדו שתי בחינות חיצוניות שכל אחת מהן בהיקף של כ-35% בית הספר יבחר באחת מהן להיבחנות חיצונית בהתאם לנושאים המצויים בה.

הנושאים בהם בית הספר לא בחר להיבחנות חיצוניות, יוערכו באמצעות משימות ביצוע (מבוקרות ומתוקפות) בהיקף של 35%. לא ניתן לבחור למשימות את הנושאים בהם התלמידים נבחנו בבחינה החיצונית.

תלמידי חמד"ה יקבלו התאמות בבחינה לפי האבחונים שלהם בבחינה החיצונית. כיוון שהבחינה החיצונית היא על חומר מצומצם (שתי חטיבות בלבד מהחומר) אין מבחן מותאם בבחינה חיצונית זו.

ג. משימות ביצוע מבוקרות

ישנם 5 דגמים למשימת הביצוע-

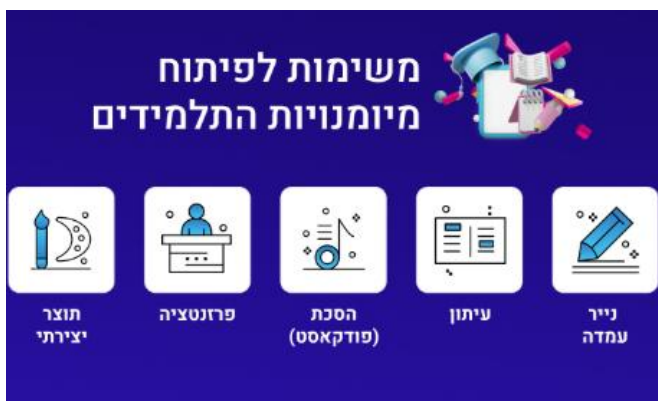
עיתון, נייר עמדה, פרזנטציה, תוצר חזותי, ופודקאסט.

- כל משימת ביצוע מורכבת ממספר שלבים הכוללים: היכרות, הנחיות ללמידה, תכנון, ארגון מידע, טיוטה, הגשה סופית.

על מנת לתת הזדמנויות שוות לכלל התלמידים, להלן מספר התאמות בדרישות המשימה עבור תלמידי

חמד"ה ובהתאם לכך יש להעריך את המשימה המבוקרת - [ראה בקישור המצורף](#).

וכן בפירוט לפי כל משימה [בקישור המצורף](#).

¹⁵ חמד ועד 15% - [בקישור](#), חקר קהילות 15% - [בקישור](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

5. תכניות מיוחדות

תכנית באר:

תכנית באר ניתנת להילמד גם על ידי תלמידים המוגדרים כאוכלוסיות מיוחדות, כמו עולים חדשים, תלמידי אגף שח"ר, תלמידי חמ"דה. התאמה זו מתאפשרת רק כאשר בית הספר דואג לתת מעטפת תומכת וליווי פרטני לתלמידי חמ"דה.¹⁶

נתיב מורים שותפי פיתוח

נתיב מורים שותפי פיתוח מזמין את המורים לבנות תכנית הוראה-למידה-הערכה חדשנית המבוססת על תכנית הלימודים, ייחודית לבית הספר ושונה מהמתווים האחרים שהוצעו על ידי הפיקוח. הנתיב מאפשר מרחב אוטונומי לבית הספר, בחירה והזדמנויות להביא לידי ביטוי את היצירתיות, היזמות ומימוש רוח וחזון בית הספר.

התוכנית הדו-שנתית תהיה מבוססת על גיוון בדרכי הוראה, למידה והערכה, ותשלב פיתוח חשיבה מסדר גבוה ומיומנויות חקר במגוון פרקטיקות. נתיב זה ממשיך את תכנית תמ"ר ובו שני מסלולים: מסלול עבודת חקר ומסלול תלקיט.

¹⁶ פרטים נוספים ניתן לשמוע אצל המדריכים ואצל מיטל פרקוביץ מדריכה ארצית היסטוריה בחמ"ד המובילה את תכנית בא"ר.

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

6. כלים לעבודה עם תלמידי חמד"ה - בחטיבת הביניים

לימודי היסטוריה בחטיבת הביניים מהווים בסיס מבחינת ידע ומיומנויות ללימודי היסטוריה בחטיבה העליונה. הלמידה היא ספירלית והידע הנרכש בחטיבת הביניים מהווה בסיס חיוני להמשך הלמידה, בעיקר עבור תלמידים בעלי לקויות וצרכים מיוחדים.

הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד הוציא כלי עזר למורה - **"תו התקן- מבדק מיומנויות"** הנדרשות ללימודי היסטוריה בחמ"ד **בכיתה ז'**¹⁷ (יש גם מבדק לכיתה י'). מבדקי המיומנויות מאפשרים למורים מבט-על של כלל המיומנויות הנדרשות בלימודי היסטוריה בחט"ב ובחט"ע ברמה המותאמת לשכבת הגיל.

המטרות של 'תו התקן' הן לסייע למורה לאתר את המיומנויות הצריכות חיזוק אצל תלמידיו, הגדרת סטנדרטים מקצועיים אחידים הנדרשים מהתלמידים ושיפור תהליך הלמידה.

המלצתנו היא לקיים בתחילת כיתה ז' את המבדק על מנת לקבל תמונה ברורה ואחידה של איכות שליטת התלמידים במיומנויות הנדרשות. בעקבות ניתוח תוצאות המבדק, על המורה לבנות תכנית- עבודה הפרוסה על פני שנת הלימודים לחיזוק המיומנויות שנתגלו כראויות לחיזוק. ולבסוף, מומלץ לחזור על המבדק בסוף השנה, על מנת לוודא את התקדמות התלמידים לאורך השנה. המבדק אינו חובה.

ברמת הידע:

נמליץ לשים דגש על מושגי יסוד ועל השלמת פערים בסיסיים. היכרות עם דמויות היסטוריות מוכרות וכדו'.

ברמת המיומנויות:

נשים דגש על ציר הזמן ועל הכרת המפה.
דגש רב על מיומנויות שפתיות- שימו לב שניתנות שעות שילוב והכלה בחטיבת ביניים וכדאי לבקש לעבוד על טקסטים ונושאים היסטוריים המותאמים לרמתם.
ניתן למצוא הצעות לשיעורים במארג הלמידה הדינמי לחטיבת הביניים.

ברמת ההערכה:

נמליץ לתת לתלמידים להתמודד בהדרגה עם שאלות בסגנון הבגרות.
נמליץ להשתמש בבחני הצלחה באופן שוטף להעלאת המוטיבציה של התלמידים ללמידה.
תלמידים שזכאים למבחן בעל פה או למבחן מותאם ניתן לבחון בהתאמה גם בחטיבת הביניים¹⁸.

הלימה לתלמידי חינוך מיוחד בחטיבת ביניים-

הפיקוח על ההיסטוריה בחמ"ד מציע **הלימה המותאמת** עבור כיתות חינוך מיוחד בחט"ב השם דגש על עיקרי הידע והמיומנויות, נושאים רלוונטים זהותיים ומקורבים ומותאם לצרכי הלמידה הייחודיים בכיתות חמד"ה.

¹⁷ על פי שיקול דעת המורה ובהתאם לפרופיל הכיתה, ניתן לקיים את המבדק גם בכיתה ח'.

¹⁸ שימו לב- תלמידים לקויי למידה לא בהכרח זכאים להתאמות בחטיבת ביניים. יש לעיין במסמך מלקויות ללמידה- **מצורף**.

7. כלים לעבודה עם תלמידי חמד"ה - חטיבה עליונה

הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד מציע כלים שונים ומגוונים לעבודה על תלמידי חמד"ה בכיתות היסטוריה בחמ"ד. אני ממליצים להתייעץ גם עם צוות בית הספר- יועץ/ת, רכז/ת שילוב ועם צוות ההדרכה בכל שאלה.

ניתן להעזר בלמידה בכיתות חנ"מ או בכיתות בהם משולבים תלמידי חמד"ה בכלים הבאים:

- **תו התקן** - כנזכר לעיל, תו התקן הוא כלי לבחון את מצב התלמידים והיכרותם עם מיומנויות שונות החיוניות ללימודי היסטוריה. אנו מציעים להשתמש בו ככלי עבודה בכל כיתה ובאופן ספציפי בכיתות משולבים בהם תלמידי חמד"ה כדי לקבל תמונת מצב עדכנית לגבי המקומות בהם יש להעמיק ולעבוד: [קישור לתו התקן לתלמידי כיתה י'](#).
- **דגשים בבניית שיעור לתלמידי חמד"ה** - בבניית השיעור נשים דגש על התאמת הלוח, המצגת, מבנה השיעור ודפי העבודה לצרכי תלמידי חמד"ה. תוכלו לעיין בתיאור קבוצת הוואטסאפ של מורי חמד"ה.
- **למידה דרך סכמות** - בשיעורי ההיסטוריה התלמיד נדרש להבין תופעות ואירועים היסטוריים ולחבר אותם לתמונה השלמה. תלמידים רבים מתקשים לצור את החיבורים ונצמדים לפרטים ובכך מצמצמים את הבנתם ואת ראייתם הרחבה. הסכמה היא אמצעי מארגן המסייע לתלמיד לחבר בין הפרטים לשלם: [ניתן לקרוא בפירוט במסמך צעד בצעד](#) המצורף.
- **בחני הצלחה** - מדובר בבחנים בתחילת שיעור על השיעור הקודם או בסוף שיעור. הבחנים ייערכו עם חומר פתוח או סגור והמטרה בהם היא חזרה או סיכום על החומר שנלמד. בחנים אלו יעשו ברמה התואמת לתלמידים כשהשאיפה היא שהתלמידים יקבלו בהם ציונים טובים שיעוררו אותם למוטיבציה.
- **כרטיסי ניווט** - המטרה בכלי זה היא יצירת מבנה מסוים על פיו התלמיד פועל בכל פעם שעליו לעשות משימה מסוימת. כרטיסי הניווט נשמרים בנפרד ונשלפים על פי המשימה הנדרשת ומקנים לתלמיד ביטחון שהוא יודע כיצד צריך לפעול. למשל כרטיס ניווט לפתרון שאלה עם מקור מילולי. או כרטיס ניווט ללימוד למבחן בהיסטוריה.
- [דוגמאות לכרטיסי ניווט](#) שכתבו מורים בהשתלמות חמד"ה של הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד.
- **תיווך** - הוראה מתווכת הינה גישה חינוכית, הגישה הזו אומרת שיש שונות בין בני האדם ומכירה בכך שכל אדם הוא אינדיבידואל שיש לו דרכים שונות להגיע לידע שלו. למידה מתווכת – מתאפשרת ע"י תיווך של מבוגר משמעותי, המארגן, מפרש ומוווסת את הגירויים שפוגש הילד, וכך מסייע לעיצוב דרכי החשיבה שלו, עד שהילד מסוגל לתווך לעצמו את העולם. תפקידו של המתווך האנושי הוא חיוני ביותר ללמידה.
- התיווך של המורה נעשה בכמה מקומות. ראשית בשותפות והתנסות פעילה של התלמיד בשיעור. תיווך של המורה בהכנה לכתיבה- "עכשיו תגיד לי בע"פ מה אתה רוצה לכתוב" " מה תכתוב בהתחלה, מה אחר כך..."
- תיווך של החומר- "מה כתוב פה? בוא נגיד את זה בצורה פשוטה יותר", הבנה של פסקה פסקה. לכתוב שאלות על כל פסקה, סימון משפטי מפתח.
- תיווך באמצעות למידה רב חושית- המסייעת לתלמיד חמד"ה באמצעות הגיוון להבין טוב יותר את החומר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

תיווך בשימוש בתרשימי זרימה פשוטים- לסיכום החומר.

תיווך באמצעות התאמת חומרי הלמידה כזכר עליל.

תיווך ביצירת רלוונטיות לעולם של התלמיד

- קישור למפגש קפה של ערב המרחיב ומדגים את השימוש בתיווך לתלמידי חמד"ה.

● **ניתוח שאלות בגרות- בסוף הלמידה מתבקשים התלמידים לענות על שאלון הבגרות.**

תלמידי חמד"ה זקוקים להנגשה בתהליך הלמידה כיצד עונים על שאלות בגרות.

- הבנה שלרוב יש בשאלה משפט הקדמה - כמה מטלות מבקשים מאיתנו? ללמוד את מילות

השאלה ואת משמעותן, לכתוב בצד את התשובה בנקודות בקטן.

- הדרגתיות במענה על שאלות: בהתחלה השלמת מילים, אחר כך שאלות פשוטות ובסוף שאלות בגרות.

- טקסט חזותי- תרגול מציאת הבדלים בין תמונה לתמונה. חשיבה על הקשר בין התמונה

לחומר. כתיבת המבנה: אני רואה ש... והמשמעות של זה היא...

- טקסט מילולי: לראות מאיפה המקור לקוח, מי כתב אותו ומתי הוא נכתב, ואיזה מידע זה נותן

לנו. לראות מה נדרש בשאלה: מידע, השוואה, קישור בין המידע בטקסט לחומר הנלמד בכיתה.

ונתינת מבנה לכתיבת תשובה.

- לקראת מבחנים מסכמים- לתת קטע ואז שאלת בגרות שהתשובה בקטע.

● **מיומנויות הקשורות לתוכן שראוי להתייחס אליהם בלמידה: לימוד ההיסטוריה דורש שימוש**

במיומנויות רבות ומגוונות שלא תמיד פשוטות לתלמידי חמד"ה. כדאי להקדיש זמן ללמידה בכיתה

ותרגול של כלל המיומנויות. ישנן מיומנויות הדורשות תרגול רב יותר בכיתות חמד"ה כך למשל-

- תרגול ציר הזמן

- הבדלה בין דעה לעובדה

- השוואה והסקת מסקנות

- קריאת מפה והבנה של מיקום היבשות השונות

- בניית טיעון ותמיכתו בעובדות היסטוריות¹⁹

¹⁹ https://pop.education.gov.il/tchumey_daat/historya-hemed/junior-high/pedagogia-historia-hemed/annual-plan-perobj/

הרצאות והקלטות להעשרת המורה

- קפה של ערב -עד קצה הקשת- מוטיבציה אצל תלמידי חמד"ה
- קפה של ערב- עד קצה הקשת- מיומנויות או לא להיות
- קפה של ערב- עד קצה הקשת- תיווך
- הכלה ושילוב- המתווה החדש של משרד החינוך
- מטרות ועקרונות בעשייה החינוכית בחינוך המיוחד
- אתגרים בהוראה ובלמידה של תלמידים עם צרכים מיוחדים
- תכנית אישית לתלמידים עם צרכים מיוחדים
- ארגון ההוראה והלמידה לתלמידים עם צרכים מיוחדים
- תכנון ההוראה לתלמידים עם צרכים מיוחדים
- תיווך בהוראה ועקרונות להוראה מותאמת - 1
- תיווך בהוראה ועקרונות להוראה מותאמת - 2
- תהליכי הערכה לתלמידים עם צרכים מיוחדים
- המחונן 24/7

לפרטים נוספים

לשאלות ולהבהרות אפשר לפנות ל-

- מוריה בר-און

מדריכה ארצית, אוכלוסיות מיוחדות- עולים חדשים (חינוך מיוחד, מחוננים ומצטיינים)

טלפון: 052-7503256

דואר אלקטרוני: mooriyale@gmail.com

"כל אחד הוא לא רק 'אחד' במספר אלא גם 'יחיד'.

הוא שונה מ'אחרים'. יש בו משהו עצמי, ייחודי, משהו ייחודי שאין כמותו אצל אחרים.

מכאן שאי אפשר למלא מקומו."

(הרב סלובייצ'יק, על התשובה)

